

А. Т. Мельник,

викладач, Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

A. Melnyk,

teacher, Bukovina State University of Finance and Economic, Chernivtsi

ANALYSIS OF ATTRACTING FINANCIAL RESOURCES OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE

У статті розглянуто особливості мобілізації грошових ресурсів банківськими установами України та фактори, що впливають на даний процес. Автором проаналізовано основні показники залучення ресурсів банківською системою України протягом 2009—2013 років, а саме: обсяг та динаміку залучення ресурсів банками України, строкову та валютну структури залучених депозитів, співвідношення обсягів та динаміки залучення ресурсів фізичних та юридичних осіб. Визначено позитивні тенденції збільшення обсягів депозитів, залучених банківськими установами України, зокрема у національній валюті, при одночасному скороченні темпів приросту вкладів у іноземній валюті. У статті наведені перспективи та шляхи підтримання позитивних тенденцій у сфері мобілізації грошових коштів банківським сектором України, що спостерігалися протягом 2009—2013 років.

The present paper is focused on the features of role of mobilizing the financial resources of banking system of Ukraine. The factors which affect this process were analyzed. Author describes the indicators of mobilizing financial resources by the banking system of Ukraine, such as quantity and dynamics of mobilizing the financial resources of banks of Ukraine, term and currency structure of deposits, quantity and dynamics of mobilizing the financial resources of individuals and businesses. There are also noticed the positive trends in increasing the deposits quantity, which are accumulated by the commercial banks of Ukraine, particularly in national currency in interaction with curtailment of the investments in foreign currency. The article also contains the future prospects and ways of increasing the quantities of money in mobilized funds by the banking sector of Ukraine.

Ключові слова: банк, банківська система, залучені ресурси, депозит, строкова структура, поточні депозити, валютна структура.

Key words: bank, banking system, involved resources, deposit, term structure, current deposits, currency structure.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Специфіка діяльності банківської системи характеризується тим, що основну частку у структурі її ресурсної бази становлять залучені та позикові кошти. Обсяг та структура залучених ресурсів визначають перспективи подальшого розвитку банківської системи, її можливості формувати пропозицію банківських продуктів на фінансовому ринку. Крім того, аналіз таких показників, як середній розмір залученого депозиту, середній термін залучення коштів, валютна структура залучення коштів, середня вартість залучення банками коштів та ін. може бути використаний для аналізу ефективності чинної системи гарантування ресурсів, залучених фінансовими установами. Тому актуальним є аналіз змін та тенденцій залучення ресурсів банківською системою України у сучасних умовах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці розвитку фінансової системи держави, зокрема її банківського сектору, присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких Крупка І.М., Фатюха В., Тисячна Ю.С., Івашук О.О., Галіцейська Ю.М. та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Цілями даної статті є визначення та аналіз основних тенденцій залучення фінансових ресурсів банківською системою України у сучасних економічних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В Україні за підсумками 2013 року у Державному реєстрі банків зареєстровано 183 банки, які акумулювали на фінансовому ринку України 1081954 млн грн., з яких кошти фізичних осіб становили 432470 млн грн. або 40%, а кошти суб'єктів господарювання — 217665 млн грн. або приблизно 20% [8]. Як бачимо, залучення банківськими установами

ресурсів домогосподарств удвічі перевищує обсяг коштів, залучених від юридичних осіб. Для детальнішого аналізу розглянемо динаміку залучення коштів на депозити протягом 2009—2013 років (рис. 1) [8].

Дані рисунка 1 засвідчують, що протягом 2009—2013 років спостерігається щорічне зростання обсягів залучених депозитів банківською системою України. Так, за аналізованого періоду обсяг залучених депозитів банками України зріс на 331147 млрд грн. або на 99%. Особливо високі темпи приросту спостерігалися за підсумками 2010 року, який характеризувався поступовим відновленням банківської системи України після кризових 2008—2009 років.

Як зазначалося, більшу частину залучених депозитів банківськими установами становлять кошти фізичних осіб. Розглянемо детальніше динаміку співвідношення коштів юридичних та фізичних осіб, залучених банківською системою України на депозити, протягом 2009—2013 років (рис. 2) [8].

Дані рисунка 2 демонструють, що у структурі коштів, залучених банками, переважають кошти фізичних осіб, які за підсумками 2013 року у 1,98 разів переважають частку коштів, мобілізованих від юридичних осіб. Така тенденція спостерігалася протягом усього аналізованого періоду. Так, у 2009 році кошти, залучені від фізичних осіб, перевищували у 2,6 разів кошти, залучені від юридичних осіб, у 2010 році — у 2,7 разів, у 2011 році — у 2,3 рази, у 2012 році — у 2,5 разів. Порівняємо також відносні показники приросту коштів, залучених від юридичних та фізичних осіб на депозити. Темпи приросту коштів, залучених від юридичних осіб, становили у 2010 році — 24%, у 2011 році — 32,3%, у 2012 році — 8,1%, у 2013 році — 49%. А від фізичних осіб: у 2010 році — 28,5%, у 2011 році — 12,8%, у 2012 році — 18,9%, у 2013 році — 17,1%. Як бачимо, хоча частка коштів фізичних осіб на депозитах у банках є більшою, однак тем-

пи приросту коштів юридичних осіб на рахунках у банках в окремі роки (2011 рік та 2013 рік) випереджають аналогічний показник для фізичних осіб (на 19,5% та 31,9% відповідно).

Тенденція збільшення обсягів залучення ресурсів банківською системою України пов'язана з активним залученням нових клієнтів через переведення соціальних виплат (зарплат, стипендій, пенсій, державних допомог тощо) на карткові проекти; введення обмеження на розрахунки готівкою до суми 150000 грн.; стимулювання застосовувати безготівкові розрахунки шляхом введення адміністративної відповідальності за відмову споживачу в розрахунку електронними картками та ін. У той же час, все ще значна частина готівки перебуває поза межами фінансової системи. Так, за оцінками експертів та даними НБУ, залишки валютної готівки у підприємств; готівка, що обслуговує тіньову економіку, включаючи корупційні розрахунки і заощадження; готівка, що обслуговує неофіційний експорт; готівка у тих, хто подорожує; готівкові заощадження населення становлять 83 млрд дол. США [9]. Потенційно ці кошти можна та необхідно залучити у фінансову систему країни.

Для більш детальної характеристики стану залучення ресурсів банківськими установами України проаналізуємо строкову структуру залучених коштів банківської системи України за 2009—2013 роки (рис. 3) [6, с. 20].

Як бачимо, за аналізований період найменшу частку складають депозити строком погашення більше 2 років — приблизно 5,5%, незначну частку займають також депозити строком погашення від 1 року до 2 років — 28,6%, депозити терміном до 1 року становлять — 31,9%, а на вимогу — 33,9%. Таким чином, у банківській системі України загалом переважають строкові депозити, однак, як бачимо, значна їх частина є депозитами на короткі терміни — в основному до 1 року або від 1 року до 2 років. Це пояснюється тим, що основну частину строкових депозитів банки залучають у населення, яке надає перевагу короткостроковим депозитам із можливістю їх пролонгації, а юридичні особи більшу частину вкладів тримають у формі поточних депозитів. Така ситуація, у свою чергу, визначає строкову структуру кредитів, наданих українськими банками, у якій переважають короткострокові кредити (переважно споживчі).

Заслугує на увагу також той факт, що в Україні спостерігається збільшення середнього строку одного вкладу, який за підсумками 2012 року становив близько двох місяців, а за підсумками 2013 року наближається до 1 року [7].

Важливою характеристикою стану залучених ресурсів банківською системою є валютна структура залучених банками депозитів (рис. 4) [6, с. 21].

Як демонструє рисунок 4, протягом аналізованого періоду обсяги залучених банківськими установами коштів у національній валюті постійно зростають — на 38,3% у 2010 році, 17,2% — у 2011 році, 14,2% — у 2012 році та 31,6% — у 2013 році. Обсяг депозитів у іноземній валюті зростає з 2009 по 2012 роки, а вже у 2013 році вперше спостерігається скорочення частки депозитів в іноземній валюті з одночасним зростанням коштів у національній валюті. Так, залишки за гривневими депозитами у грудні 2013 року зросли на 19,5 млрд грн., з початку року — на 101,1 млрд грн. При цьому в іноземній валюті залишки за депозитами у грудні 2013 року зменшилися на 2,8 млрд грн., а з початку року — на 2,9 млрд грн. Це пояснюється тим, що у депозитному портфелі юридичних осіб гривневі депозити суттєво випереджають обсяг валютних у зв'язку із відсутністю валютних доходів у більшості юридичних осіб-вкладників. Щодо фізичних осіб, то в умовах політики дедоларизації, яку проводив НБУ, а саме: підвищенню нормативів резервування за валютними депозитами, роз-

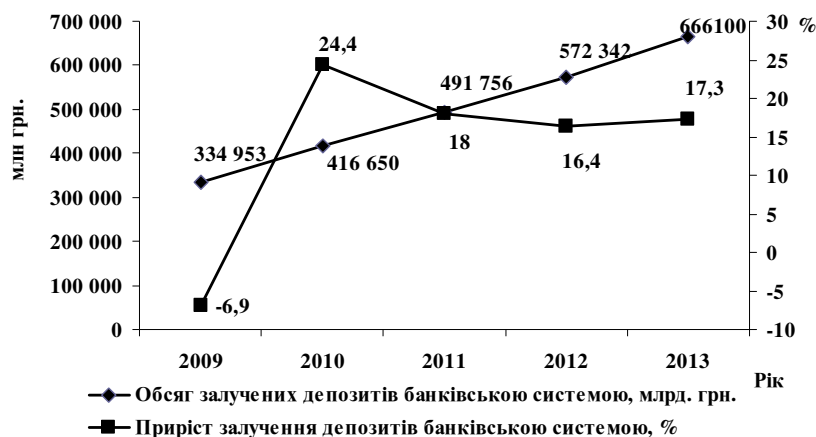

Рис. 1. Обсяги та динаміка залучення ресурсів банківською системою України

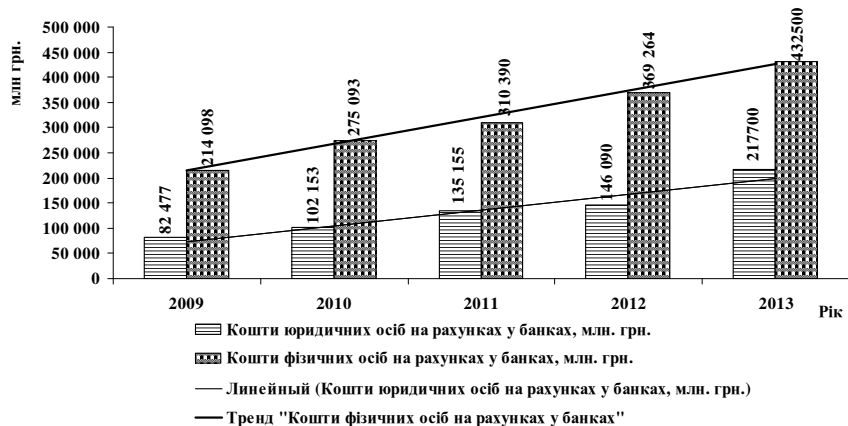

Рис. 2. Співвідношення коштів фізичних та юридичних осіб, залучених банківською системою України протягом 2009—2013 років

міщення коштів у національній валюті було привабливішим з точки зору дохідності, що й вплинуло на таку структуру вкладів.

Загалом структура, що склалася, не надто сприятлива для пропозиції банківським сектором широкого спектру банківських продуктів, оскільки кошти фізичних осіб, які переважають у структурі залучених депозитів в Україні, як правило, характеризуються:

- незначним середнім розміром вкладу;
- короткостроковістю;
- відносно високою вартістю залучення.

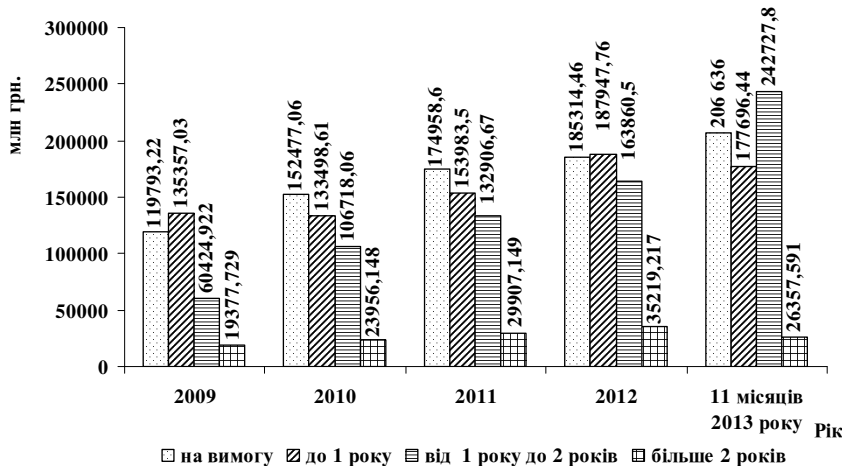

Рис. 3. Строкова структура залучених депозитів банківської системи України за 2009 — 11 місяців 2013 року

Ще однією тенденцією, яка посилилася протягом 2013 року, є зростання присутності російських банків у банківському секторі України. Так, російський "Сбербанк Росії" входить у десятку банків-лідерів в Україні за обсягом депозитного портфелю, який становить за підсумком 11 місяців 2013 року 18482 млн грн., а приріст за рік склав 39,2%. Також серйозні позиції на ринку залучених ресурсів (13 місце) займає "ВТБ Банк", депозитний портфель якого складає 12277 млн грн., а темпи його приросту за 11 місяців 2013 року становлять 1,3%. За оцінками окремих експертів, частка російських банків у банківському секторі України сягає 30%, що є загрозливим для економічної безпеки країни [3, с. 174]. Така ситуація пояснюється тим, що російські банки пропонують більш привабливі за ставками депозитні продукти порівняно з іншими іноземними банками, а також довірою населення до бренду цих банків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений аналіз статистичних показників дозволяє узагальнити такі основні тенденції залучення ресурсів банківською системою України протягом 2009—2013 років:

- зростання обсягів залучення ресурсів банківськими установами за рахунок переведення соціальних виплат на карткові проекти; введення обмеження на розрахунок готівкою до суми 150000 грн.; введення адміністративної відповідальності за відмову споживачу в розрахунок електронними картками та ін. У той же час, все ще значна частина готівки перебуває поза межами фінансової системи;

- переважання частки депозитів фізичних осіб у структурі депозитних портфелів банків, що визначає особливості строкової і валютної структур депозитів;

- переважання у строковій структурі залучених депозитів строкових рахунків з одночасним зростанням середньої тривалості одного депозиту. Дана тенденція є позитивною, оскільки при подальшому її збереженні банківські установи матимуть більше можливостей брати участь у фінансуванні довгострокових проектів;

- зростання обсягів депозитів у національній валюті з одночасним скороченням у 2013 році обсягів депозитів у іноземній валюті. Загалом така ситуація є позитивною, хоча значною мірою стала наслідком регулятивних заходів НБУ, зокрема підвищення нормативів резервування за валютними депозитами;

- швидке захоплення ринку російським банківським капіталом, що без подальшого регулювання з боку НБУ несе загрози для економічної безпеки держави.

Отже, з метою підтримання тих позитивних тенденцій, які сформувалися протягом 2009—2013 років у сфері залучення ресурсів банківською системою України необхідно:

- комерційним банкам пропонувати клієнтам нові види банківських продуктів, які будуть зручнішими та доступнішими для споживачів фінансових послуг;

- забезпечити для потенційних клієнтів банківських установ привабливість депозитних продуктів не лише за рахунок високих відсоткових ставок (які вже досить високі в Україні), а й надаючи високі гарантії збереження коштів клієнтів та пропонуючи супутні додаткові послуги;

- підвищувати рівень фінансової грамотності населення шляхом широкого роз'яснення переваг використання банківських послуг над готівковими заощадженнями.

Література:

1. Галіцейська Ю.М. Стан та домінуючі тенденції розвитку світової банківської системи / Ю.М. Галіцейська // Наукові записки. Серія "Економіка": збірник наукових праць. — Острого: "Острозька академія", 2013. — Випуск 22. — С. 23—27.
2. Іващук О.О. Стійкість банківської системи як індикатор макроекономічної стабілізації / О.О. Іващук // Наукові записки. Серія "Економіка": збірник наукових праць. — Острого: "Острозька академія", 2013. — Випуск 23. — С. 285—289.

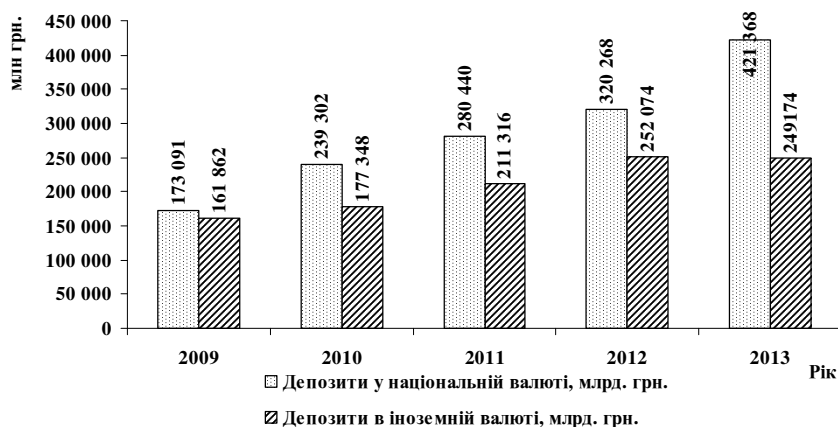

Рис. 4. Депозити у банківській системі України у розрізі валют

3. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнесінформ. — 2012. — № 6. — С. 168—175.

4. Тисячна Ю.С. Сучасний стан та розвиток банківської системи України у контексті забезпечення безперервності відтворювальних процесів / Ю.С. Тисячна // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2012. — № 4. — С. 28—51.

5. Фатюха В. Аналіз результатів діяльності банківської системи / Вікторія Фатюха, Лілія Оката, Людмила Оката // Економічний аналіз. — Тернопіль, 2012. — Випуск 10. — С. 424—427.

6. Депозити // Бюлетень Національного банку України. — 2012. — № 10. — С. 19—21.

7. Інформаційно-аналітичний бюлетень КМУ від 13.01.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/2014-01-13-000000pm/article/17772985.html>

8. Основні показники діяльності банків України / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

9. Платіжний баланс і зовнішній борг України II квартал 2012 року / Щоквартальне аналітично-статистичне видання Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=125319>

References:

1. Halitsejs'ka, Yu.M. (2013), "Conditions and the dominant trends of the global banking system", *Naukovi zapysky*, vol. 22, pp. 23—27.
2. Ivaschuk, O.O. (2013), "The stability of the banking system as an indicator of macroeconomic stabilization", *Naukovi zapysky*, vol. 23, pp. 285—289.
3. Krupka, I.M. (2012), "Financial and economic security of the banking system of Ukraine and prospects of development of the national economy", *Biznesinform*, vol. 6, pp. 168—175.
4. Tysyachna, Y.S. (2012), "Current situation and development banking system in the context of Ukraine continuity reproductive process", *Ekonomika ta upravlinnia pidpryemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, vol. 4, pp. 28—51.
5. Fatiukha, V. (2012), "Analysis of the activity of the banking system", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 10, pp. 424—427.
6. "Deposits" (2012), *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, vol. 10, pp. 19—21.
7. Information and analytical bulletin of the CMU (2014), "Reliability of banking system of Ukraine is growing", available at: <http://www.info-kmu.com.ua/2014-01-13-000000pm/article/17772985.html> (Accessed 27.01.2014).
8. The official site of National Bank of Ukraine (2014), "Basic indicators of banks in Ukraine", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (Accessed 27.01.2014).
9. "Balance of payments and external debt of Ukraine. The second quarter of 2012", (2012), available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=125319> (Accessed 02.02.2014).

Стаття надійшла до редакції 04.02.2014 р.